

نمازهای پنج‌گانه تحفه و سوغات پیامبر(ص) از معراج است

محمد مهدی جعفری گفت: معراج عبارت است از بالا رفتن و عروج رسول خدا (ص) به آخرین حد مقام نبوت، مقامی که در میان همه پیامبران تنها نصیب ایشان شده است.

محمد مهدی جعفری گفت: معراج عبارت است از بالا رفتن و عروج رسول خدا (ص) به آخرین حد مقام نبوت، مقامی که در میان همه پیامبران تنها نصیب ایشان شده است.

خبرگزاری مهر - گروه دین و آیین- زینب حسینی روش: شب هفدهم ماه رمضان المبارک یکی از زمان‌هایی است که در روایات تاریخی به عنوان شب معراج پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله معرفی شده است. اصل معراج نزد همه مسلمانان مقبول و مسلم است ولی در جزئیات آن مانند زمان، مکان، تعداد آن و جسمانی یا روحانی بودن آن اختلاف نظر هست.

معراج در لغت به معنای نردبان، پلکان و هر چیزی است که به وسیله آن بالا می‌روند و در اصطلاح، به عروج پیامبر از مسجد الاقصی به آسمان‌ها گفته می‌شود. طبق گزارش منابع اسلامی پیامبر (ص) در شبی، از مکه به مسجد الاقصی انتقال یافت و از آنجا به آسمان عروج کرد. او در شب معراج، با برخی از ملائکه دیدار و گفتگو نمود و اهل بهشت و اهل جهنم را مشاهده کرد. بر طبق احادیث، پیامبر در شب معراج، با برخی از پیامبران نیز دیدار کرد و گفتگویی هم میان ایشان و خدا، صورت گرفت که به حدیث معراج شهرت یافته است. داستان معراج در احادیث شیعه و اهل سنت، به صورت متواتر آمده است؛ البته درباره جزئیات آن مانند زمان، مکان، تعداد، چگونگی و جسمانی یا روحانی بودن آن، اختلاف نظر وجود دارد. قرآن نیز در دو سوره اسراء و نجم به داستان معراج پرداخته است.

به مناسبت این روز با فضیلت و برای آشنایی بیشتر با مسئله معراج با سید محمد مهدی جعفری نویسنده، مترجم، پژوهشگر متون دینی و استاد دانشگاه به گفتگو پردازیم که حاصل آن را در ادامه می‌خوانید:

سید محمد مهدی جعفری در ابتدا به بیان و شرح آیات معراج در قرآن پرداخت و اظهار داشت: خداوند تعالی در سوره اسراء می‌فرماید: «سبحان الذی اسرا بعبده لیلا من المسجد الحرام الی المسجد الاقصی الذی بارکنا حوله لئریه من آیاتنا انه هو السميع البصیر»، منزله و پاک از هر نوع کاستی است آن کسی که شبانه بنده خود را از مسجد الحرام به مسجد الاقصی برد، همان جایی که پیرامون آن را برکت داده ایم برای اینکه از آیات خود چیزهایی به او نشان دهیم در حقیقت خداوند شنوا و بینا است. این آیه به ابتدای معراج رسول خدا (ص) اشاره دارد، یعنی زمانی که خداوند رسول خود را از مسجد الحرام که در مکه قرار داشت به مسجد الاقصی در فلسطین و از آنجا به معراج برد. در این سیر دو حرکت افقی از مسجد الحرام به مسجد الاقصی و عمودی از مسجد الاقصی به معراج رخ می‌دهد.

جعفری ادامه داد: آیات ابتدایی سوره نجم نیز به موضوع معراج اشاره دارد و می‌فرماید: «و النجم اذا هوی ما ضل صاحبکم و ما غوی و ما یطق عن الهوی ان هو الا وحی یوحی علمه شدید القوی ذو مره فاستوی و هو بالافق الاعلی ثم دنا فتدلی فکان قاب قوسین او ادنی فاوحی الی عبده ما اوحی» سوگند به ستاره هنگامی که فرود آید صاحب، دوست و همراه شما یعنی رسول خدا نه همراه شده و نه از رشد و حرکت بالنده باز مانده است، سخنی که می‌گوید از روی هوا و خواست شخصی و درونی خودش نیست این سخنان چیزی نیست مگر وحی که از جانب پروردگار به او می‌شود کسی این وحی را به او آموخته نیرویی بسیار دارد (اشاره به جبرئیل دارد) همان فرشته‌ای که به صورت خلقت کامل و صورت اصلی در مقابل پیامبر ایستاد در حالی که او در افق اعلی بود.

این نویسنده مذهبی افزود: در معنای این بخش از آیه گاهی هو را به جبرئیل و گاهی به رسول خدا (ص) نسبت می‌دهند اگر هو به جبرئیل برگردد به این معنا است که او در بالاترین جایگاه ایستاده بود که وحی را به پیامبر رساند و اگر به رسول خدا (ص) برگردد این معنا را می‌رساند که پیامبر با این وحی ای که به او شده به افق اعلا و جایگاه بسیار بلندی رسیده است البته با توجه به آیه بعد بیشتر به نظر می‌رسد که مراد از هو جبرئیل است. آنگاه نزدیک آمد و بر او نازل گردید. جبرئیل نزدیک آمد و از آن افق اعلا آویزان شد تا خود را به پیامبر برساند فاصله آنها به اندازه دو سر یک کمان یا حتی نزدیک تر بود. آن گاه به بنده اش آنچه را باید وحی می‌کرد، وحی کرد. (به نظر می‌رسد اینکه خداوند می‌فرماید ثم دنا فتدلی به این معنا است که جبرئیل در افق اعلا قرار داشت پیامبر را به معراج برد سپس به پیامبر نزدیک و نزدیک تر شد و وقتی بسیار نزدیک شد خداوند آنچه را که باید وحی می‌کرد به بنده اش وحی کرد.

پژوهشگر متون دینی با بیان اینکه از مجموع آیات سوره اسرا و سوره نجم می توان این طور استنباط کرد که نبوت مسئله ای است که خداوند برای هدایت بشر قرار داده است، ابراز کرد: نبوت مراتب مختلفی دارد. نخستین اجتماع بشری که تشکیل شد خداوند متعال از میان آنان پیامبری برانگیخت تا آنان را راهنمایی کند. مراد از نخستین اجتماع بشری آن اجتماعی از انسان ها است که به عقل و اندیشه رسیدند نه آن بشر اولیه ای که در اسرئیلیات به آن اشاره می شود که انسان های اولیه به لحاظ هوش و عقل به صورت حیوانی زندگی می کردند و پس از گذشت مدت زمانی به کمال عقل رسیده، اجتماع تشکیل دادند و برای خود قوانینی را وضع کردند.

ضرورت بعثت پیامبران الهی

وی با اشاره به ضرورت بعثت پیامبران الهی، مطرح کرد: اراده خداوند بر این است که بشر علاوه بر قوانین طبیعی و اجتماعی که برای اداره اجتماع خود وضع می کند از قوانین و راهنمایی های عالم غیب نیز بهره ببرد تا از نصیب و هدف غایی که خداوند متعال برای او تعریف کرده منحرف نشود. به همین دلیل بعثت پیامبران ضرورت پیدا می کند و خداوند متعال خود این امر را بر عهده می گیرد و نخستین پیامبر از میان مردم مبعوث می شود. پس از آن همینطور که بشر از نظر خلق عقلانی پیش می رود پیامبران بعدی مبعوث می شوند. بعثت پیامبران نه تنها در خاورمیانه بلکه در میان همه جوامع بوده است و آن تعدادی که در قرآن از آنها نام برده شده مربوط به منطقه ای است که رسول خدا (ص) در آن منطقه مبعوث شدند و خداوند آنچه را که در تاریخ مشاهده شده در قرآن بیان می کند بنابراین هیچ سرزمین و امتی در عالم وجود ندارد که خداوند پیامبری را از میان آنان مبعوث نکرده باشد.

جعفری اظهار داشت: از ابتدای بعثت پیامبران تا زمان حضرت عیسی (ع) پیامبران برای مردمی مبعوث شدند که نیاز به معجزه داشتند. اما زمانی که بشر به سن رشد عقلی رسید آخرین پیامبر و خاتم النبیین حضرت محمد (ص) مبعوث شد. به دلیل رشد عقلی انسان ها پیامبر آخر دیگر احتیاجی ندارد که معجزه ای مانند پیامبران پیشین به مردم نشان بدهد بلکه معجزه او بینات است. بینات همان مطالبی است که به روشنی راه و صراط مستقیم را بیان می کند. بشر باید با عقل و اندیشه خود در معجزه پیامبر خاتم تدبیر کند و آنها را دریابد. از این جهت رسول خدا (ص) خاتم النبیین است و از نظر مرتبه و مقام در درجه مهمی و در صدر همه پیامبران قرار دارد.

وی در بخش دیگری از سخنانش بیان کرد: صلاة به معنای پیوند انسان با خدا است و این رشته پیوند را پیامبران از جانب خداوند متعال دریافت و به بشر عرضه کردند. نماز خواندن راه اتصال بشر با خداوند متعال است. طبیعی است چون پیامبران صلاة را برای بشر به ارمغان آوردند آخرین پیامبر باید پیشوا و پیش نماز آنان باشد. پیش نماز بودن رسول خدا (ص) بر همه پیامبران در معراج نماد برتری او بر آنها است زیرا تعالیم و بیناتی که خاتم النبیین برای بشر آورده آخرین بینات و آخرین دین الهی است و همه تعالیم پیامبران پیشین را در بردارد.

جعفری با اشاره به تعالیم پیامبران الهی، مطرح کرد: دین عبارت است از توحید، نبوت و معاد که در میان تعالیم همه پیامبران یکسان است اما هر کدام به زبان مردم خودشان به آن پرداختند و رسول خاتم (ص) نیز بینات دین خدا را به زبان مردم رشد یافته که تا ابد می توانند آن را درک کنند، آورده است. از این جهت او پیشوا و افضل است. اما شریعت به معنای احکام اجرایی است و هر پیامبری به تناسب زمان و مکان آن را برای امت خود بیان می کند، شریعت اسلام نیز ثابت نیست و قابل نوسان است و به تناسب بشری که از زمان پیامبر آخرالزمان به بعد می توانند مطالب را درک کنند بیان شده است. از این جهت نیز رسول خدا (ص) از نظر دین و دریافت وحی بر همه پیامبران افضل و پیشوا است.

پس از واقعه معراج از رسول خدا (ص) سوال می شود که چه تحفه ای از معراج آوردید و پیامبر (ص) می فرماید نمازهای پنج گانه. اینکه نماز تحفه و ثمره معراج رسول خدا (ص) است نشان می دهد که نماز بهترین و محکم ترین وسیله اتصال انسان به خداوند است

این محقق با بیان اینکه سیر حرکت پیامبران از آدم (ع) تا خاتم (ص) یک حرکت افقی بوده است، ابراز کرد: پیامبران بر روی زمین در میان انسان های مختلف به رسالت مبعوث شدند تا پیامبر خدا (ص) که در میان امت اسلام در حجاز به رسالت رسید. در آغاز حرکت معراج نیز یک حرکت افقی بوده و از مسجدالحرام به مسجد الاقصی صورت گرفته است. با اینکه پیامبران الهی هر کدام در نقطه ای از دنیا مبعوث و به تبلیغ دین خدا پرداختند اما پیامبران بنی اسرائیل همه از مسجد الاقصی و فلسطین رسالت خود را آغاز کردند. به همین دلیل است که پیامبر اسلام از مسجدالحرام به مسجد الاقصی حرکت داده می شود و از آنجا به معراج می رود.

نمازهای پنج گانه؛ تحفه و سوغاتی رسول الله (ص) از معراج

وی افزود: معراج در حقیقت حرکت عمودی نبوت است در مقابل اسرا که حرکت افقی بود. به نظر می‌رسد این سیر یک سیر نمادین بوده است. در برخی از روایات ماجرای معراج را این‌طور ترسیم می‌کنند که پیامبر سوار بر براق شد، جبرئیل هم در خدمت ایشان بود، به آسمان اول رسیدند، سپس آسمان دوم و همین‌طور تا سدره المنتهی ادامه دارد و در هر کدام از طبقات آسمان اتفاقاتی که نقل شده است. در سدره المنتهی پیامبر (ص) به جبرئیل می‌گوید بیا و جبرئیل پاسخ می‌دهد من نمی‌توانم حد من همین مقدار است و اگر پیش‌تر بیایم پرهام می‌سوزد. از آنجا رسول خدا (ص) می‌رود و به خدمت پروردگار می‌رسد. سدره المنتهی به معنای آخرین درخت کنار است. همه این مسائل و اتفاقاتی که در روایات ذکر شده به صورت نمادین است.

ایشان ادامه داد: همان‌طور که افراد در بالا رفتن از کوه و رسیدن به قله ظرفیت‌ها و توان مختلفی دارند در ماجرای معراج نیز این مسئله مشهود است و سدره المنتهی حد عروج جبرئیل است. این نشان می‌دهد که انسان بالاتر از فرشته است و انسان کامل که رسول خدا (ص) است از بزرگترین فرشته الهی که روح جهان هستی است نیز بالاتر است. پروردگار عالم جسم نیست که در جایی قرار داشته باشد، معراج نیز یک نقطه مادی نیست که پیامبر (ص) به آن نقطه برود، بنشیند و مهمان خداوند شود، خداوند نیز غذایی مانند غذاهای دنیا برای او بیاورد و پیامبر (ص) با بسم الله شروع به تناول کند. بنابراین همه این مسائلی که ذکر شده به صورت نمادین است و هر کدام مفهومی را می‌رساند.

جعفری اولین پیام معراج را مهیمن و افضل بودن رسول خدا (ص) بر همه پیامبران معرفی کرد و گفت: رسول خدا (ص) مهیمن و افضل بر همه پیامبران است و بر همه آنها اشراف دارد. پیامبر (ص) به کمک جبرئیل که مأمور رساندن وحی است در حرکت افقی خود به مسجدالاقصی که مرکز هبوط وحی بر پیامبران به خصوص پیامبران بنی اسرائیل است رفته و از آنجا به معراج می‌رود. این نشان می‌دهد که از همه پیامبران برتر است و جایگاه بلندتری دارد. رسول خدا (ص) از آسمان‌های هفت‌گانه عبور می‌کند و به سدره المنتهی می‌رسد و همه این مراتب را پشت سر می‌گذارد. این سیر عمودی بیانگر آن است که خداوند متعال پیامبر خاتم را به بالاترین مرتبه نبوت رسانده تا به او توانی بدهد که بتواند نه تنها امت زمان خود بلکه همه بشریت را تا آخرالزمان و روز قیامت راهنمایی و هدایت کند.

پژوهشگر متون دینی افزود: پس از واقعه معراج از رسول خدا (ص) سوال می‌شود که چه تحفه ای از معراج آوردید و پیامبر (ص) می‌فرماید نمازهای پنج‌گانه. اینکه نماز تحفه و ثمره معراج رسول خدا (ص) است نشان می‌دهد که نماز بهترین و محکم‌ترین وسیله اتصال انسان به خداوند است. نمازهای پنج‌گانه حداقل روزی پنج بار انسان را به خداوند متعال متصل می‌کند. بشر جاهل گمراه و بشری که در هر گوشه ای سرگردان بود تنها به وسیله نماز و دیگر آیات، رهنمودها و آموزه‌هایی که از جانب پروردگار و از طریق جبرئیل به رسول خدا رسیده و رسول خدا (ص) به همه افراد بشر ابلاغ کرده است، می‌تواند راه سعادت را پیموده و دنیا و آخرت خود را آباد و اصلاح گرداند. در حقیقت نماز حاصل و چکیده معراج رسول خداست.

وی در پایان تصریح کرد: معراج عبارت است از بالا رفتن و عروج رسول خدا (ص) به آخرین حد مقام نبوت که در میان همه پیامبران نصیب او شده است. او نیز عالی‌ترین رهنمودها و آموزه‌ها را از جانب پروردگار به امت اسلام و همه بشریت عرضه کرده است. بنابراین مسلمانان وظیفه دارند در آیات قرآن کریم و احادیث تدبیر کرده و تنها به تلاوت و خواندن ظاهر آن اکتفا نکنند، خرد خود را به کار بسته تا مصداق این مواخظات قرآن قرار نگیرند که فرمود: «افلا یعقلون، افلا یتفكرون، افلا یتدبرون».